

ресурсу]. – Режим доступу до ресурсу :
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=74685&stind=11.

11. Інформація щодо простроченої заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, станом на 01.01.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=74685&stind=11.

Табачок Ю. С. Современное состояние использования инструмента государственного гарантирования в Украине.

В статье анализируется современное состояние предоставления государственных гарантий и проблемы погашения задолженности за их использование. Рассматриваются особенности и направления использования инструмента государственного гарантирования в последние годы. Анализируются вопросы, связанные с накоплением задолженностей по ранее предоставленным государственным гарантиям. Исследуются причины низкой эффективности использования государственных гарантий и предлагаются пути совершенствования существующего механизма предоставления и использования государственных гарантий.

Ключевые слова: государственные гарантии, гарантии инвестиционно-инновационной деятельности, инвестиции.

Tabachok Yu. S. The current state of the instrument state guarantee in Ukraine.

The article analyzes the current state of the provision, operation and maintenance of debts previously provided government guarantees. The features and uses of the tool state guarantee in recent years. The problems connected with the accumulation of debts previously provided by government guarantees. Investigates the causes of low efficiency of state guarantees. Ways of improving the existing mechanism for the provision and use of state guarantees.

Key words: government guarantees, warranties investment and innovation activities, investment.

УДК 330.504.03

***Череда І. С.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова***

**РЕФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У статті досліджується реформування фіскальної системи України з урахуванням її євроінтеграційного курсу та реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Обґрунтовано, що для зменшення бюджетного дефіциту та державного боргу України необхідно враховувати європейський досвід фіскального коригування. Підкреслено необхідність посилення вимог щодо дотримання фінансової дисципліни.

Ключові слова: фіскальна політика, фіскальні ризики, бюджетний дефіцит, державний борг, сектор загального державного управління.

В умовах глибокої економічної та фінансової кризи, що склалася у 2014–2015 рр. постає потреба у реформуванні фіскальної системи України. Останніми роками в більшості країн світу спостерігається зростання фінансових ризиків, а також погіршення стійкості бюджету сектора загального державного управління (СЗДУ) внаслідок розбалансування дохідної й витратної частин, значних дефіцитів, накопичення державного боргу. З метою нейтралізації негативного впливу дестабілізуючих факторів в Євросоюзі запроваджено нові підходи, які передбачають кардинальні зміни у проведенні фінансової політики, націленої на відновлення

балансу СЗДУ.

Реформування фіскальної системи України останнім часом аналізували українські вчені, зокрема, С. Гасанов, В. Кудряшов, Р. Балкін, Ю. Ганущак, О. Кириленко, У. Луніна, О. Молдаван, П. Св'яневич та ін.

Проте, незважаючи на чисельність публікацій з цієї проблеми, нагальним є подальше осмислення реформування фіскальної системи України з урахуванням європейського досвіду фіскального корегування, посилення вимог щодо дотримання фінансової дисципліни.

Метою статті є теоретичне обґрунтування послідовності реформування фіскальної системи України з урахуванням євроінтеграційного курсу в проведенні фіскальної політики України.

Сьогодні національна фінансова система перебуває у найбільшому кризовому стані за весь період незалежності України. Фінансова система не виконує належним чином функцію забезпечення економічного розвитку через недостатню незалежність вітчизняних органів регулювання й нагляду, низьку інформаційну прозорість, що перешкоджає економічному зростанню та інтеграції до європейського економічного простору.

З огляду на зазначене, постає питання, що робити та як запобігти кризовим ситуаціям у майбутньому? Відповідь – реформувати національну фінансову систему шляхом розбудови ефективної системи нагляду за діяльністю фінансових інституцій та переорієнтації роботи фінансової системи щодо реального сектору економіки на основі вивчення й імплементації європейського досвіду.

У більшості країн світу стабілізувати фіскальну систему в посткризовий період допомагає проведення фіскальної консолідації, яка зводиться до системи реформування фіскальної сфери, орієнтованої на підвищення стійкості державних фінансів за такими основними напрямками як обмеження дефіциту СЗДУ, зменшення обсягів і поліпшення структури державного боргу. Головним завданням програм фіскальної консолідації є стабілізація стану державних фінансів (подолання диспропорцій у цій сфері, зміцнення державних банків, обмеження квазіфіскальних операцій, поліпшення фінансового стану державних цільових фондів). Такі програми передбачають здійснення реформ, націлених на збалансування обсягів доходів і видатків СЗДУ; обмеження використання механізмів запозичень; досягнення адекватніших (із урахуванням тенденцій розвитку економіки) обсягів доходів до бюджетної системи та державних цільових фондів; поліпшення управління витратами держави (оптимізацію обсягів і вдосконалення структури витрат органів державного управління, зменшення обсягу та раціоналізацію структури фінансування видатків, не покритих доходами, підвищення ефективності витрачання державних ресурсів); зниження тиску державного боргу на бюджетну й монетарну системи.

Програма фіскальної консолідації в Україні повинна спрямовуватися на збалансування бюджету СЗДУ, забезпечення фінансових і нефінансових корпорацій достатніми власними фінансовими ресурсами, а також підвищення ефективності їх використання. Протягом 2015 р. реалізовано комплекс заходів із розв'язання завдань фіскальної консолідації. Внесено зміни до обсягу і структури видатків державного бюджету, зокрема, скорочено витрати на утримання центральних органів виконавчої влади, обсяги фінансової підтримки підприємств, видатки соціальних фондів; водночас збільшено витрати на обороноздатність, на відновлення східних територій, обслуговування державних боргових зобов'язань.

Особливого значення набувають питання координації політики з питань управління державною власністю, прискорення приватизації державного майна (скорочення переліку об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації). Необхідно створити систему управління ризиками державного боргу з метою запобігання піковим навантаженням на державний бюджет, а також розвивати вторинний ринок державних облігацій за рахунок проведення активних операцій із державним боргом, вільними коштами на єдиному казначейському рахунку.

Імплементация положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає врахування досвіду країн ЄС у сфері фіскальної політики, зокрема, заходів її регулювання, модернізації інституційних механізмів. При реалізації програми реформ у нашій країні в першу чергу слід звернути увагу на проблеми, які необхідно розв'язувати на національному рівні. Водночас положення Угоди націлюють на дотримання стандартів, вимог і рекомендацій Євросоюзу з питань проведення фіскальної політики. Наближення України до вступу в ЄС передбачає запровадження заходів, спрямованих на координацію фіскальної політики з урахуванням сучасних стандартів та практики Євросоюзу.

Протягом 2015 р. ситуація у фіскальній сфері України значно ускладнилася. Це стало наслідком фінансової дестабілізації, погіршення діяльності фінансового сектору, розвитку регіонів, загострення соціальних проблем, зниження інвестиційної діяльності.

Відбулося зменшення кількості експортних операцій, спостерігається ускладнення умов підприємницької діяльності, руйнування інфраструктури через бойові дії на Сході України, розірвано економічні зв'язки з тимчасово окупованими територіями, а також із Російською Федерацією. Зазначене призвело до зниження темпів економічного зростання, підвищення темпів інфляції, погіршилися показники платіжного балансу, знизилась ефективність діяльності банківської системи, зріс вплив капіталу за кордон. У соціальній сфері відбулося зменшення реальних доходів населення, підвищення рівня безробіття, зниження купівельної спроможності громадян.

У процесі формування фондів потрібно враховувати не лише показники економічного розвитку, а й інші фактори, зокрема, значну нерівність у розподілі доходів між різними групами населення, концентрацію багатства в невеликій частині громадян, високий рівень корупції в державному секторі. Україна увійшла до групи лідерів за обсягами тіньової економіки, ухилення від оподаткування. Такі негативні зміни позначилися на формуванні доходів бюджету (СЗДУ).

Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншого боку (далі – Угода про асоціацію) [1] передбачає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між ними, надійних державних фінансів, стабільної фінансової системи і сталого платіжного балансу, зокрема, шляхом удосконалення управління державними фінансами. Згідно зі ст. 346 Угоди про асоціацію, співробітництво в галузі управління державними фінансами спрямовується на вдосконалення розвитку бюджетної політики, формування систем внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту, що базується на міжнародних стандартах.

16 березня 2015 р. Рада асоціації між Україною та ЄС схвалила оновлений Порядок денний асоціації, що сприятиме процесу поглибленого реформування й модернізації національної економіки. Цей практичний інструмент є основним

механізмом моніторингу й оцінювання України у виконанні Угоди про асоціацію, а також досягнення всіх цілей політичної асоціації та економічної інтеграції загалом.

Заходи з фіскального регулювання в ЄС спрямовані на розв'язання таких основних завдань:

- досягнення високої стійкості фіскальної системи держав - членів з метою підтримки цінової стабільності, поліпшення умов для економічного зростання та зайнятості;

- встановлення бездефіцитного балансу СЗДУ;

- застосування санкцій у разі недотримання встановлених заходів щодо коригування надмірного бюджетного дефіциту;

- проведення аналізу бюджетних цілей або цільового коригування, спрямованого на їх досягнення;

- удосконалення бюджетних правил, націлених на посилення законодавчого регулювання бюджету;

- здійснення моніторингу економічної ситуації в кожній з країн-членів, а також в Євросоюзі загалом на предмет відповідності економічних політик визначеним цілям;

- встановлено, що річний темп зростання видатків бюджету (за винятком видатків на обслуговування державного боргу) не повинен перевищувати середньострокові темпи зростання ВВП.

Відповідно до положень Пакту стабільності та зростання, держави-члени мають досягти й забезпечувати середньострокові цілі, які конкретизуються їхнім структурним балансом. Корегувальна частина орієнтована на запровадження ефективної бюджетної політики шляхом визначення меж дефіциту та боргу в 3 і 60% ВВП [2]. На думку експертів, у ЄС фактично створюються “інтегровані бюджетні рамки”, що доповнюють механізми нагляду й координації бюджетної політики на довгостроковий період. Держави, які мають надмірний дефіцит бюджету, повинні запроваджувати програми бюджетного й економічного партнерства, націлені на здійснення структурних реформ [3].

Розглянемо напрями реформування фіскальної системи України в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом.

У ході реформування фіскальної системи в Україні потрібно враховувати цілу низку факторів, зокрема:

- стан економічного і соціального розвитку держави;

- стан фінансової системи України та проблеми, що потребують розв'язання із залученням бюджетного ресурсу;

- стан фінансового розвитку державних корпорацій;

- зарубіжний досвід реформування фіскальних систем, напрацьований за останні роки;

- вимоги й рекомендації ЄС до держав-членів, націлені на досягнення стійкої фіскальної політики.

Згідно з прогнозом щодо головних макроекономічних показників на 2015 р. та на період з 2016 до 2017 рр., затвердженим Кабінетом Міністрів України 14 лютого 2015 р., передбачається зменшення обсягу ВВП в діапазоні від 88,1 до 94,5% порівняно з попереднім роком, зростання індексу споживчих цін – на 33,5-40,1%, скорочення щомісячної зарплати працівників до 78,7-86,0%, підвищення рівня безробіття – до 10,2-11,5% [4]. За таких умов виконання Державного бюджету України буде пов'язане зі значними труднощами, оскільки в умовах зниження темпів

економічного зростання та показників зайнятості зменшуватиметься внутрішній попит на продукцію вітчизняного виробництва, що негативно позначиться на доходах бюджету.

З огляду на економічну, фінансову й соціальну ситуацію в Україні (необхідність збільшення фінансування обороноздатності, відновлення зруйнованої інфраструктури, фінансування соціальних виплат, зростання виплат на медичне забезпечення тощо) видатки бюджету скорочувати практично неможливо. Перевищення видатків порівняно з обсягами залучених доходів залишається доволі значним.

До найважливіших індикаторів стану державних фінансів належать показники дефіциту, державного боргу, витрат і запозичень. У світовій практиці одним з найважливіших способів мінімізації негативного впливу ризиків обсягу дефіциту бюджету є застосування урядами спеціальних фіскальних правил їх дотримання. Відповідно до Меморандуму між Україною та МВФ фіскальна політика повинна мати на меті скорочення дефіциту СЗДУ й НАК "Нафтогаз України" з 10,3% ВВП у 2014 р. до 7,4% ВВП у 2015 р. та реалізацію заходів, необхідних для досягнення окресленої мети. До 2018 р. такий дефіцит треба зменшити до 2,6% ВВП [5].

Фіскальна консолідація повинна доповнюватися заходами щодо обмеження її негативних впливів на економічний і соціальний розвиток країни. Для цього потрібно поліпшити умови ведення підприємницької діяльності, посилити боротьбу з корупцією, провести оздоровлення фінансового сектора. Одним з напрямів такої політики є зосередження зусиль на підтримку малого й середнього бізнесу, підвищення зайнятості, при цьому необхідно забезпечити умови фінансового розвитку. Стабілізація фінансових показників передбачає стримування інфляції, зниження облікової ставки процента, стабілізацію курсу національної валюти, поліпшення платіжного балансу.

З огляду на досвід держав-членів ЄС, запровадження механізмів обмеження дефіциту та стримування державного боргу в Україні має досягатися за допомогою таких заходів:

- посилення контролю державних витрат з метою обмеження фіскального дефіциту;
- поглиблення реформування системи оподаткування з урахуванням його позитивних і негативних впливів на економіку та соціальну сферу;
- запровадження механізмів стримування накопичення державних боргових зобов'язань з урахуванням адаптації до структурних змін в економіці;
- підвищення прозорості бюджетних операцій та розширення доступу громадськості й інститутів громадянського суспільства до інформації з питань бюджету.

Отже, до напрямів реформування вітчизняної фіскальної системи відповідно до норм, стандартів і рекомендацій Європейської комісії в контексті імплементації Угоди про асоціацію належать:

- забезпечення стійкості бюджетної системи з метою підтримки цінової стабільності, поліпшення умов для економічного зростання та зайнятості;
- досягнення бездефіцитного балансу СЗДУ протягом середньострокового періоду;
- підвищення прозорості бюджетних операцій задля обмеження прийняття упереджених рішень з боку органів державного управління з питань фіскальної політики;

- посилення фінансової дисципліни, уникнення макроекономічних дисбалансів;
- оптимізація державного та гарантованого боргу.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зауважити, що стратегічний розвиток фінансової системи в умовах антикризового регулювання повинен сформувати фундамент для забезпечення розбудови в Україні стійкої та прозорої фінансової системи, яка сприятиме подоланню викликів і загроз, які постали перед нашою країною, щодо її довгострокового економічного зростання, сприятиме забезпеченню економічної безпеки, а також її інтеграції у світовий економічний простір. Саме такий цілеспрямований і комплексний підхід до реформування фінансової системи в контексті реалізації цільових показників Стратегії сталого розвитку “Україна 2020” дасть нашій державі потужний імпульс для досягнення високого рівня розвитку економіки та можливість забезпечення європейського рівня добробуту громадян.

Використані джерела:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/OO_UkraineEU_Association_Agreement_%28body%29.pdf.
2. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and Committee of the Regions. Economic governance review. Report on the application of Regulations (EU) No 1173/2011, 1174/2011, 1175/2011, 1176/2011, 1177/2011, 472/2013 and 473/2013-28.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://es.europa.eu/economy-finance/economic-governance/documents/com%282014%29905_en.pdf.
3. Сіденко В. П. Політика завершення формування Європейського економічного і валютного союзу: основні тенденції та можливі наслідки для України / В. П. Сіденко // Економіка України. – 2014. – № 10. – С. 51-66.
4. Про внесення змін у додатки 1 і 2 до постанови Кабінету Міністрів від 27 серпня 2014 р. № 404: постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2014 № 709 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/709-2014-n>.
5. Меморандум про економічну та фінансову політику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/411028/file/MEFP%20%20UKR%20\(4\).Pdf?sessionid=988744F6F090EF4B9DBOBEAD8BA230D5](http://www.minfin.gov.ua/file/link/411028/file/MEFP%20%20UKR%20(4).Pdf?sessionid=988744F6F090EF4B9DBOBEAD8BA230D5): app1.
6. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reforms.in.ua>.

Черета И. С. Реформирование фискальной системы Украины в контексте евроинтеграционных процессов.

В статье исследуется реформирование фискальной системы Украины с учетом ее евроинтеграционного курса и реализации положений Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом. Обосновано, что для уменьшения бюджетного дефицита и государственного долга Украины необходимо учитывать европейский опыт фискальной корректировки. Подчеркнута необходимость ужесточения требований по соблюдению финансовой дисциплины.

Ключевые слова: *фискальная политика, фискальные риски, бюджетный дефицит, государственный долг, сектор общего государственного управления.*

Chereda I. S. Reform of fiscal Ukraine in the context European integration process.

The article turns out fiscal reform Ukraine in view of its European integration policy and implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. Proved that to reduce the budget deficit and public debt Ukraine must take into account European experience of fiscal adjustment. Emphasized the need to strengthen the requirements for compliance with financial discipline.

Key words: *fiscal policy, fiscal risks, budget deficit, public debt, general government.*